

RYHLO, PETER (HG.):
CZERNOWITZ [EUROPA ERLESEN] –
Klagenfurt: Wieser Verlag, 2004. – 303 S.

Історію міста й темні історії його непарадної сторони, не менше, ніж його культурну вартість, можна вчитати не тільки з фасадів будинків, навіть якщо вони такі привабливі. На жаль, тут недостатньо тримати очі широко розплющеними. Тут потрібно хоч трохи звикнути до нього. Звичайно, що можна пізнавати Чернівці, заручившись підтримкою професійного екскурсовода, який за відповідну плату наблизить до вас це місто. Однак набагато цікавіше, ґрунтовніше, глибше й ретельніше, сказати б навіть, інтимніше можна в даний предмет вчитатися.

А щоб у цьому пощастило, клагенфуртське видавництво “Візер ферлаг” подарувало нам книгу, котра якнайкраще придатна виконати цю місію: укладену Петром Рихлом антологію під назвою “Читати Європу: Чернівці”, яка містить спогади, спостереження, роздуми, нотатки, думки, у яких ідеться про це місто, які описують його й черпають з нього свою силу. Переважно це короткі прозові тексти, листи есеї. Хоча час від часу натрапляємо й на лірику. Що спонукало видавництво вдатися до ескізу обкладинки, яка золотим тисненням свої чорноматової палітурки більше нагадує український молитовник, ніж книгу, яка б скромно репрезентувала поважну, ба навіть у багатьох відношеннях унікальну літературу місцевості, розташованої на краю центральноєвропейської свідомості, мені невідомо. В усякому разі, цей томик дуже зручно тримати в руці, і, можливо, такий компактний формат і є найдоцільнішим, спроможним відігравати роль супровідника під час 30-годинної поїздки залізницею до Мекки друзів і прихильників Центрально-Східної Європи.

На трьохстах сторінках Петро Рихло ще раз оживляє багато знайомих голосів, які розповідають про це місто – від Розі Ауслендер через Альфреда Гонга до Едіт Зільберман, – проте низкою включених сюди відомих і менш відомих авторів він кидає

також нове світло на розцяцьковане дерево. Це прозаїки, оповідачі, ліричні поети, віднайдення й відкриття яких коштувало б нам певних зусиль. Так, наприклад, ми натрапляємо на вірш “Молоді Чернівці” Клари Блум, що походить зі збірки, виданої московським видавництвом “Международная книга” 1941 року. У цьому разі принаймні не треба було перекладати. Однак П. Рихло вводить нас також у здійснені ним переклади ряду авторів, чії українські, польські чи європейсько-русифіковані імена свідчать, з яким містом ми маємо справу сьогодні.

Скажімо, Василь Кожелянко розповідає історію про широко відоме зганняблення румунського пам’ятника на П’яца Унірій (нині Центральна площа), Ігор Померанцев нагадує Пауля Целана і згадує власне дитинство в Чернівцях, Мойсей Фішбейн вшановує класика модерної лірики блискучим віршем. Софія Майданська пише есей про псування такого товару, як місто: “Те, що лежить на поверхні, очевидно й відверте до плакатної декларативності – охарактеризована художником на рівні символу наступальна психологія бруталної кочової маси, що відкинута за межі людської гідності, маси, яка, не володіючи духовними цінностями у себе на батьківщині, ба навіть сприймаючи їх як щось чуже й вороже, не хоче мати їх і не сприймає їх (аж до вияву глуму і вандалізму) ...”. Тут уже варто задуматися над цілком актуальною проблемою поведінки з жалюгідними рештками ранньої класицистичної архітектури в нашому Франкфурті-на-Майні. Отож представлення цих авторів видається заслугою вже бодай тому, що для численних друзів міста літературна нитка нерідко уривається тут разом із Другою світовою війною.

Завдяки Карлові Краусу ми довідуємося з 781–786-го чисел його часопису “Факел” – на календарі проступає 1928 рік – про слюсаря Карла П’еховича, якого, певно, небезпідставно тримали в чернівецькій божевільні. Краус вважає його за “найбільшого з мислячих сьогодні по-німецьки, мабуть єдиного великого поета, одного з найбільших, які коли-небудь жили на білому світі”, і презентує фрагмент прози та три вірші, які й справді вражають. Цілком серйозно: виникає бажання повісити цю лірику в себе над ліжком. Нарешті, можна порекомендувати в цій антології, якій не завадила б сумлінніша редакторська рука, також листи Нінон Ауслендер до Германа Гессе, вже перший з яких, написаний в 1910 році, дещо перехоплює подих. Нінон Ауслендер

була на той час ученицею гуманітарної гімназії в Чернівцях і мала всього чотирнадцять років.

Петро Рихло завершує свою антологію післямовою і поглядом людини, яка водночас пізнала культурно-історичне значення міста й науково обґрунтувала його, яка може це значення об'єктивно зміряти і з повним правом представити його на наш суд. Воно не підсовується нам, наче кіт у мішку. “Чернівці як форма духовного життя” – так звучить заголовок післямови Петра Рихла – вказує на те, що він волів би наголосити як неспростовну максиму: це місто не затонуло, подібно до міфічної Атлантиди.

Отмар Андре. Берлін